

Піддубна Н.Г.

аспірант, асистент,

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ МОЗАЇЧНИХ КОМПОЗИЦІЙ В АРХІТЕКТУРІ МІСТА ЛЬВОВА КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ ДО 39-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У час розвитку української державності питання вивчення історико-архітектурної спадщини набуло особливої актуальності. Це зумовлює необхідність проведення інвентаризації, систематизації та аналізу недостатньо вивченої архітектури та її елементів, зокрема мозаїчних композицій в архітектурі Львова, з метою їх збереження, а також використання попереднього досвіду застосування мозаїки у проектуванні сучасної архітектури.

Період з кінця ХІХ століття до 39-го року ХХ століття – це період класичної мозаїки в архітектурі Львова, які композиційно і техніко-технологічно, ще не зазнали впливу ідеології радянського устрою.

Суттєво вплинули на стан збереженості архітектонічних декорів та пам'яток на загал – руйнівні війни, а також великого впливу та шкоди мистецькій та архітектурній спадщині завдало тривале панування та господарювання тих чи інших країн на території нашої сучасної держави, а відповідно і на території м. Львова. На догоду певного суспільного замовлення безжалісно знищували чи переформовували на свій лад архітектурні споруди та їх елементи. [1, с. 375-376] Відповідно, серед елементів архітектури м. Львова, які зазнали втрат і змін, є і мозаїчні композиції. Одним із таких прикладів є мозаїчна ікона Богоматері Остробрамської ХХ ст. (див. рис. 1), що знаходиться на рівні другого поверху в каплиці головного фасаду храму Покрови Пресвятої Богородиці, УГКЦ (колись Костел Матері Божої Остробрамської), м. Львів, вул. Личаківська, № 175. Мозаїка виконана за проектом архітектора і Т. Обмінського, майстром В. Печонкою з Кракова [2, с. 14].

Рис. 1 А. Фасад храму Покрови Пресвятої Богородиці, УГКЦ (колись Костел Матері Божої Остробрамської), м. Львів, вул. Личаківська, № 175.

Фото: Н. Піддубна, 2009 р.;

Б. Фрагмент фасаду храму з мозаїкою в каплиці. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.;

В. Мозаїчна ікона «Остробрамської Матері Божої». Фото: Т. Лесів, 2006 р.;

Г. Фрагмент мозаїки. Фото: Т. Лесів, 2006 р.;

В 2008 р. під час ремонтних робіт на фасаді Середньої Загальноосвітньої школи № 6 ((колишій будинок приватної гімназії № 5), м. Львів, вул. Зелена, буд. № 22), виявили і відкрили мозаїчні композиції, що були затиньковані в середині ХХ століття (див. рис. 2). Автор проекту мозаїки Каєтан Стефанович, виконала польська фірма вітражу та мозаїки С. Г. Желенського на поч. ХХ ст. [3]

Рис. 2 А. фасад Середньої Загальноосвітньої школи № 6 (м. Львів, вул. Зелена, буд. № 22) до реставраційних робіт 2008 року. Фото: ru.wikipedia.org;
Б. Фасад після реставраційних робіт 2008 року. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.;
В. Мозаїчний напис. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.;
Г. Мозаїчні герби з прапорами. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.;
Д. Фрагмент мозаїки – архангел Михаїл з мечами. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.

Одна із характерних особливостей для періоду кінця ХІХ століття до 39-го року ХХ століття, застосування мозаїчних композицій в архітектурі м. Львова є те, що вони становлять складову архітектурного проекту споруди. Мозаїка – стилістично та композиційно узгоджена з іншим архітектурним декором споруди [1, с. 376].

З техніко-технологічної сторони характерною особливістю є те, що в цей час в місті не було майстрів ні з варіння смальти, ні з її викладання, була представлена лише майстерня, що викладала мозаїчні підлоги з модулів із натурального каменю та кераміки в поєднанні з тераццо [4, с. 204]. Тому мозаїчні композиції за картонами художників виконувались на замовлення в фірмах: Польщі, Австрії, Італії та ін. Мозаїчний набір смальтового модуля, різних кольорів і відтінків переважно з введенням золотої смальти, інколи з включеннями модулів із натурального каменю, викладали по контурах та силуетах основного композиційного рисунку, клеючи на целюлозу, а пізніше привозили і монтували різаними фрагментами вдавлюючи в монтажний розчин так, щоб він проник в маленькі щілинки між модулів (промисловий спосіб кладки мозаїки, або так званій «зворотній набір» мозаїки) [5, с. 19-22].

Техніка мозаїки завжди була трудомісткою та, відповідно, коштовною, тому щоб зекономити, часто вдавались до живописних імітацій мозаїчних композицій. До прикладу в інтер'єрі каплиці Трьох Святителів при церкві Успіння, в банях, зобразили золоту смальту, як тло для білокам'яних рельєфів (м. Львів, вул. Руська, 7 (вул. Підвальна, 9)). Як складову скульптури або стінопису, мозаїку використовували в архітектурі не лише у вигляді імітацій, але й на правду. Найчастіше для цього застосовували саме золоту смальту, що

надавало виразності, більшої декоративності та урочистості архітектоніці споруди. У такий спосіб на головному фасаді Торгово – промислової палати, тепер Прокуратура Львівської області (м. Львів, пр. Т.Шевченка, буд. № 17/19), між вікнами третього і четвертого поверхів виконані скульптурні композиції горельєфів В. Пшевського (алегорії торгівлі та ремесла), які доповнені золотою мозаїкою [6, с. 94-95].

Мозаїчні композиції – як елемент архітектури, використовуються в екстер'єрі і в інтер'єрі споруд, виконують насамперед декоративну функцію, і як правило їх зміст взаємозв'язаний з типом архітектурної споруди. Тип архітектури може визначати та впливати на місце розташування, форму, композицію, тематику та колірне вирішення композицій.

Для архітектури Львова кінця XIX століття – 39-го року XX століття характерним є застосування мозаїчних композицій в інтер'єрах і екстер'єрах сакральних, адміністративних, навчальних та житлових типах споруд.

Для сакральних споруд найхарактернішим є викладення іконографічних композицій, з орнаментальними і текстовими елементами. Вибір іконографії часто пов'язаний із назвою церкви. В інтер'єрах храмів мозаїку, як правило викладають у вівтарній частині храму (баня, апсида та ін.), а в екстер'єрі на чільному фасаді, в основному над вхідним порталом храму (фронтон, тимпан, супрапорт ін.). В церкві Успіння св. Богородиці (Вірменський собор), м. Львів, вул. Вірменська, № 7-13, мозаїка в інтер'єрі за проектом Юзефа Меґоффера, виконана в XX ст. Джанезе у Мурано (Венеція). [4, с. 205] В сх частині храму в пружних арках та барабані – мозаїчні декоративні орнаменти з птахами, в куполі трансепту розміщена іконографічна композиція – «Св. Трійця», а зображення цнот в парусах. [7, с. 40-42] В сакральному просторі існує традиція використання мозаїки на гробівцях, до прикладу: мозаїка з благословляючим Христом на Гробниці Осипа Андрійовича Мончавського «Братська могила руських журналістів» на Личаківському цвинтарі, виконана «Краківським заводом вітражів і мозаїки» С. Желенського. [4, с. 205]

Для адміністративних та навчальних будівель використовували геральдичні, орнаментальні та текстові мозаїчні композиції, комбінуючи їх між собою. В екстер'єрі мозаїка служила для упорядкування головних фасадів, часто для зазначення найменування, тобто виконуючи функцію реклами закладу, композиції розміщали в аттиках, фронтонах, підвіконних композиціях та ін. А в інтер'єрі частіше викладали орнаментальні композиції на стінах та підлозі. Мозаїка початку XX ст., представлена в екстер'єрі та інтер'єрі адміністративної споруди в Прокуратурі Львівської області (колишній Торгово – промислова палата), м. Львів, пр. Т.Шевченка, буд. № 17/19. На аттику фасаду мозаїчний орнаментальний фриз, центральною композицією якого є мозаїчний герб м. Львова, за проектом Генріка Узембло. А в інтер'єрі сходових маршів орнаментальні композиції на стінах, за проектом Кароля Фрича, виконані в 1908-1909 роках, польською фірмою вітражу та мозаїки С. Г. Желенського [6, с. 94-95].

Для житлових споруд найпоширенішим є застосування орнаментальних декоративних композицій, в інтер'єрі – стіни, підлога, а на фасадах у

підвіконних композиціях та ін. До прикладу інтер'єр під'їзду житлового будинку у м. Львові, по вул. Менцинського, буд. № 3, мозаїчні квіткові композиції викладені на стінах сходової клітки та коридорів (див. рис. 3).

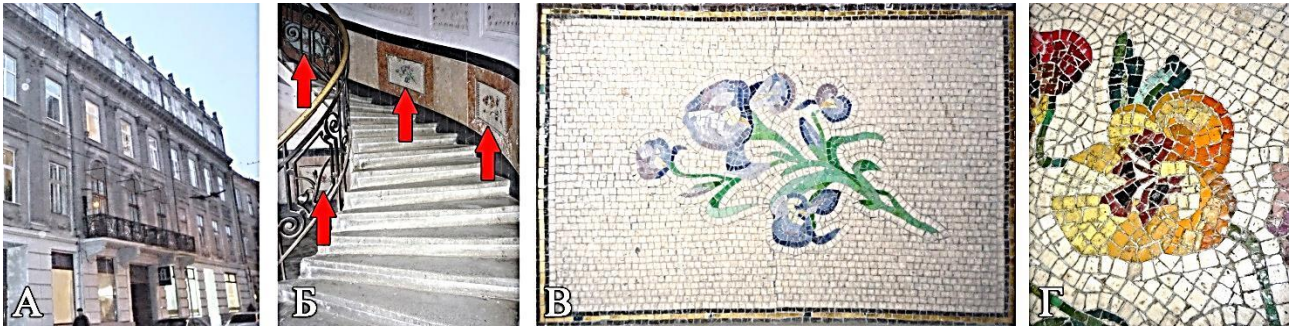

Рис. 3 А. фасад житлового будинку у м. Львові, по вул. Менцинського, буд. № 3.
Б. Інтер'єр сходової клітки під'їзду. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.;
В. Мозаїчна композиція. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.;
Г. Фрагмент мозаїки. Фото: Н. Піддубна, 2009 р.

Мозаїка, як елемент вистрою фасадів і інтер'єрів архітектури, – це кольоровий акцент, який виокремлює будівлю з поміж інших, підкреслює вишуканість композиційного упорядкування фасаду чи інтер'єру, привертає нашу увагу чим впливає на формування візуального образу міста й вулиць.

Збережені мозаїчні композиції періоду кінця ХІХ століття – 39-го року ХХ століття пережили дві світові війни, суворі правлячі режими, багато з них зазнали втрат і змін впродовж ХХ століття, тому важливо за для їх збереження проводити дослідження та долучати науковців широкого спектру, зокрема реставраторів. Аналіз, порівняння та визначення типових особливостей, принципу застосування мозаїчних композицій в архітектурі та цінності сприяє не лише пам'ятко-охоронній галузі, але трансформується у наукову базу для використання в проектуванні архітектури сучасності.

Список використаних джерел:

1. Піддубна Н., Радомська В. Мозаїчні декори Львова. Історичний аспект // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» – Л.: Львівська політехніка, 2013. – С. 374-383.
2. Aleksander Meduński. Kottciyi Matki Boskiej Ostrobramskiej na Lyczakowie. – Lwów, 1938.
3. Документ: Відповідь на запит про геральдику директора А. Жуковської, № 04/1558, від 21. 04. 09.
4. Павло Гранкін, Історія релігій в Україні // Матеріали ХІV міжнародної конференції 2004 р. – Л.: 2004. – С. 203-208.
5. Євсєєва Н., наук. керівник – ст. викл. В. Радомська. Мозаїчні декори Львова. Історичний аспект // 68-ма студентська наукова-технічна конференція: Збірник тез доповідей. – Л.: Львівська політехніка, 2011. – С. 19-22.
6. Бірюльов Ю. О. Мистецтво львівської сецесії – Л.: Центр Європи, 2005. – С. 94, 95.
7. Kultury i Dziedzictwa Narodowego Książka Joanny o katedrze ormiańskiej Wolańskiej w Lwowie Katedra Ormiańska w Lwowie w latach 1902/38 w serii «Poza Krajem», Warszawa: MKiDN, 2010. – 560 s., s. 40-42.

8. Joanna Wolańska – «Katedra ormiańska we Lwowie w latach 1902–1938. Przemiany architektoniczne i dekoracja wnętrza» – Warszawa: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 2010. – S. 109-123.

9. Betlej A. Kościół wotywny p. w. Matki Boskiej Ostrobramskiej na Łyczakowie // Koscioly i klasztory Lwowa z wieków XIX i XX. – Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury, 2004. – S. 261–277.

10. Піддубна Н., Радомська В. Відродження мозаїчного мистецтва у сучасному сакральному будівництві м. Львова // Збірник тез міжнародної наукової конференції, присвяченій століттю містобудівної освіти у НУ «ЛП» Креативний урбанізм – Л.: Львівська політехніка, 2013. – С. 125-126.

Позняк А.Г.

аспірант,

Науковий керівник: Бондаренко І.В.

*кандидат архітектури, доцент кафедри «Дизайн середовища»,
Харківська державна академія дизайну та мистецтв*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ МАГАЗИНУ

Останнім часом в Україні спостерігається помітний ріст споживчої активності, що супроводжується значним посиленням конкуренції серед торгових підприємств. Окрім різноманітних маркетингових акцій і пропозицій, що спрямовані на активізацію споживання, магазини намагаються емоційно «зачепити» покупця, заволодіти його увагою і ввести в унікальну атмосферу, яка слугує тлом для здійснення покупки. Дослідники в області маркетингу давно виявили та описали роль атмосфери та образу магазину в збільшенні продажів.

Створення виразного художнього образу в торговому середовищі надзвичайно важливо. Це обумовлено не тільки естетично-художніми міркуваннями, а й економічною доцільністю. Так, художній образ магазину – це, створена за допомогою архітектурно-дизайнерських засобів, складна система вражень, яка викликає заздалегідь очікуваний емоційно-психологічний відгук і спрямована на збільшення обсягу продажів. Завдяки вдалому художньому рішенню, магазин, або мережа магазинів, можуть стати популярним і впізнаваним в будь-якому місті і країні.

Процес формування художнього образу магазину має свої особливості, які обумовлені специфічністю торгової функції. Дизайн інтер'єру магазину має відповідати смакам цільового ринку, і, в той же час, вигідно підкреслювати споживчі якості самого товару. Загалом, в науковій літературі, поняття художній образ визначають як емоційно-чуттєве уявлення про об'єкт дизайнерської творчості [1]. Засобами створення художнього образу в інтер'єрі є форма, колір, фактура, освітлення та ін. Художній образ сприймається людиною на чуттєвому рівні і складається з багатьох складових: асоціації,